

ATASKAITA
APIE PREKYBOS ŽMONĖMIS PREVENCIJOS IR KONTROLĖS 2009–2012 METŲ
PROGRAMOS ĮGYVENDINIMĄ 2011 METAIS

Vidaus reikalų ministerija, vykdydama Prekybos žmonėmis prevencijos ir kontrolės 2009 – 2012 metų programos, patvirtintos Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009 m. rugsėjo 9 d. nutarimu Nr. 1104 (Žin., 2009, Nr. 112-4761), (toliau – Programa) 36 ir 38 punktus, kuriais Vidaus reikalų ministerijai pavesta koordinuoti Programos įgyvendinimą ir kasmet teikti Lietuvos Respublikos Vyriausybei metinę veiklos ataskaitą, teikia šios Programos vykdymo 2011 m. ataskaitą.

Ataskaita parengta remiantis Socialinės apsaugos ir darbo, Švietimo ir mokslo ir Užsienio reikalų ministerijų, Informatikos ir ryšių departamento, Migracijos departamento, Policijos departamento, Bendrojo pagalbos centro prie Priešgaisrinės apsaugos ir darbo departamento ir Valstybės sienos apsaugos tarnybos prie Vidaus reikalų ministerijos, Lietuvos darbo biržos ir Socialinių paslaugų priežiūros departamento prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos, Nacionalinės teismų administracijos, Generalinės prokuratūros, Teisės instituto, Lietuvos savivaldybių asociacijos, Vilniaus, Kauno, Klaipėdos, Šiaulių, Panevėžio ir Alytaus miestų, Marijampolės ir Telšių rajono savivaldybių, nevyriausybių organizacijų ir Tarptautinės migracijos organizacijos Vilniaus biuro pateikta informacija. Ataskaitos projektas aptartas Programos įgyvendinimo stebėsenos darbo grupėje.

Bendra informacija apie situaciją prekybos žmonėmis srityje Lietuvoje 2011 m.

2011 m. buvo aktyvūs vykdytais išpareigojimais tarptautiniu lygmeniu. 2011 m. Lietuva pirmininkavo Europos saugumo ir bendradarbiavimo organizacijai (toliau – ESBO), Lietuvos užsienio reikalų ministras Audronius Ažubalis ėjo ESBO pirmininko pareigas. Pirmininkavimo laikotarpiu kovos su prekyba žmonėmis klausimai buvo vieni iš prioritetinių. ESBO dalyvaujančios valstybės Vilniuje 2011 m. gruodžio 7 d. priėmė Ministrų Tarybos Deklaraciją dėl kovos su visų formų prekyba žmonėmis. Pirmininkavimo laikotarpiu organizuoti tarptautiniai renginiai kovos su prekyba žmonėmis klausimais: 2011 m. birželio 20 – 21 d. Vienoje aukšto lygio konferencija, skirta kovai su prekyba žmonėmis priverstiniam darbui ir šiuolaikinės „vergovės“ praktikai, 2011 m. spalio 3 – 4 d. Vienoje ekspertų seminaras, kurio metu aptarti praktiniai klausimai, kaip nustatyti prekeivius žmonėmis, patraukti juos atsakomybėn, konfiskuoti nusikalstamu būdu įgytas pajamas, rasti ir konfiskuoti prekybos žmonėmis priemones, 2011 m. liepos 26 – 29 d. ESBO specialiosios

koordinatorės kovai su prekyba žmonėmis M. G. Giammarinaro kartu su ESBO pirmininko atstove lyčių lygybei W. Patten vizitas prekybos žmonėmis ir smurto prieš moteris klausimais Kirgizijoje.

2011 m. Lietuva palaikė Europos Sąjungos iniciatyvą stiprinti kovą su prekyba žmonėmis - Europos Sąjungos 2011-2013 m. kovos su organizuotu nusikalstamumu prioritetą. 2011 m. Vidaus reikalų ministerija kartu su Policijos departamentu prie Vidaus reikalų ministerijos dalyvavo rengiant 2 metų (2012 – 2013 m.) Europos Sąjungos politikos ciklo kovos su sunkių formų ir tarptautiniu organizuotu nusikalstamumu, susijusiu su prekyba žmonėmis, strateginius tikslus ir šiuos tikslus 2012 m. įgyvendinsiantį veiksmų planą „Kovoti su visomis prekybos žmonėmis ir neteisėto žmonių įvežimo formomis nukreipiant kovą į organizuotas nusikalstamas grupuotes, vykdančias tokią nusikalstamą veiką visų pirma ES pietiniuose, pietvakariniuose ir pietrytiniuose nusikalstamumo centruose“, kurį Europos Tarybos Operatyvinio bendradarbiavimo vidaus saugumo srityje nuolatinis komitetas patvirtino 2011 m. gruodžio 8 d. Patvirtinti strateginiai tikslai bus įgyvendinami ir Lietuvos pirmininkavimo Europos Sąjungoje 2013 m. II pusmetį laikotarpiu.

2011 m. buvo rengiamasi įgyvendinti Europos Sąjungos Baltijos jūros regiono strategijos, patvirtintos 2009 m., veiksmų plano 15 prioriteto „Mažinti tarpvalstybinio nusikalstamumo mastą ir jo daromą žalą“ 5 priemonę „Imtis prekybos žmonėmis prevencijos priemonių“, už kurios įgyvendinimą atsakinga Lietuva: Vidaus reikalų ministerija kartu su užsienio partneriais 2011 m. spalio 22 d. Europos Sąjungos *ISEC* programai pateikė paraišką finansuoti projektą „ADSTRINGO – Addressing trafficking in human beings for labour exploitation through improved partnerships, enhanced diagnostics and intensified organisational approaches“, kurio tikslas - prekybos žmonėmis priverstiniam darbui prevencija Baltijos jūros regione (paraiškų vertinimo rezultatai bus skelbiami 2012 m. balandžio mėnesį). Šis projektas pristatytas 2011 m. lapkričio 8 d. organizuotoje diskusijoje „Bendradarbiavimas Baltijos jūros regione – nusikalstamumo užkardymo iniciatyvos“, surengtoje vykdant Baltijos jūros regiono bendradarbiavimo pristatymo kampaniją, kuria buvo siekiama paskatinti visuomenės iniciatyvų kūrimą, kurios padėtų įgyvendinti Baltijos jūros regiono strategijos tikslus, paskatintų tarpvalstybinį, regioninį ir tarpregioninį bendradarbiavimą.

Jungtinių Amerikos Valstijų valstybės departamento rengiamoje tarptautinėje ataskaitoje, kurioje vertinamos valstybių kovos su prekyba žmonėmis pastangos, 2011 m. Lietuva vėl buvo priskirta labiausiai pažengusių valstybių grupei. Šis įvertinimas – atsakingų Lietuvos institucijų ir organizacijų bendro koordinuoto ir sistemingo darbo ir Jungtinių Amerikos Valstijų ambasados Vilniuje darbuotojų kompetentingo bendradarbiavimo rezultatas.

Tendencijos ir statistiniai duomenys. Remiantis ikiteisminiais tyrimais, 2011 m. Lietuvoje išliko tos pačios prekybos žmonėmis rizikos grupės ir socialiniai veiksniai: socialinės rizikos ir nepilnos šeimos su minimaliomis pajamomis, rizikos neįvertinimas migruojant, merginų ir jaunų moterų asmeninės priežastys (pažeidžiamumas, iškreiptas lyčių vaidmenų supratimas,

nesusiformavę socialiniai įgūdžiai, bendraamžių įtaka, naivumas, patiklumas, psichikos ir psichologinės problemos ir pan.), nedarbas, lengvo ir greito uždarbio siekimas, migracija, prostitucijos ir pigios darbo jėgos paklausa kitose valstybėse ir kt. Remiantis policijos duomenimis, 2011 m. administracinių teisės pažeidimų protokolų pagal Administracinių teisės pažeidimų kodekso 182-1 straipsnį („Vertimasis prostitucija ar atlygintinis naudojimasis prostitucijos paslaugomis“) surašyta net 75, arba 22 proc., daugiau negu 2010 m., t.y. 413, iš jų 17 - už atlygintinį naudojimąsi prostitucijos paslaugomis (pastarieji visi pažeidėjai buvo vyrai).

Baudžiamoji statistika tvarkoma Informatikos ir ryšių departamente prie Vidaus reikalų ministerijos. Tarnybiniam tikslams pagal poreikį ir kompetenciją duomenis kaupia ir atsakingos institucijos (Nacionalinė teismų administracija, Generalinė prokuratūra, Policijos departamentas prie Vidaus reikalų ministerijos, Valstybės sienos apsaugos tarnyba prie Vidaus reikalų ministerijos ir kt.). Specializuotos nevyriausybinės organizacijos taip pat kaupia duomenis apie suteiktas paslaugas asmenims, neidentifikuodamos jų kaip prekybos žmonėmis aukų teisiniu požiūriu, t. y. neatsižvelgdamos į Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 147 ir 157 straipsnių nuostatas. Tačiau reikia atkreipti dėmesį, kad tiksliai įvertinti šio nusikaltimo masto neįmanoma dėl jo latentškumo. Ne kiekvienas nukentėjęs asmuo yra išaiškinamas ar noriai bendradarbiauja su teisėsaugos institucijomis. Yra tokių atvejų, kai nukentėję asmenys kreipiasi pagalbos į nevyriausybines organizacijas, bet nenori dalyvauti ikiteisminiame tyrime. Kiti nukentėjusieji dėl gėdos, nesaugumo jausmo niekam nepraneša apie jų išnaudojimą. Tokių atvejų buvo ir 2011 m. - teisėsaugos institucijoms reikėjo ne tik atskleisti ir iširti nusikaltimą, nustatyti prekeivius žmonėmis, nustatyti ir surasti nuo jų nukentėjusius asmenis, bet ir juos įkalbėti bendradarbiauti ikiteisminių tyrimų metu ir priimti nevyriausybinių organizacijų siūlomą pagalbą.

Remiantis Informatikos ir ryšių departamento prie Vidaus reikalų ministerijos tvarkomų Nusikalstamų veikų žinybinio registro ir Įtariamų, kaltinamų ir teistų asmenų žinybinio registro statistiniais duomenimis, 2011 m. pagal Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 147 („Prekyba žmonėmis“) ir 157 („Vaiko pirkimas arba pardavimas“) straipsnius (toliau – prekyba žmonėmis) 44 asmenims pareikšti įtarimai, 28 asmenims pateikti kaltinimai, 17 asmenų nuteisti laisvės atėmimo bausmėmis.

Nacionalinės teismų administracijos duomenimis, 2011 m. pirmosios instancijos teismuose gautos 8 baudžiamosios bylos dėl prekybos žmonėmis su 37 kaltinamaisiais, išnagrinėtos 3 tokios baudžiamosios bylos.

Generalinės prokuratūros duomenimis, dėl prekybos žmonėmis nusikaltimų 2011 m. buvo nutraukta 11 ikiteisminių tyrimų. Dauguma jų – pagal Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 3 str. 1 d. 1 p. Viena iš svarbiausių teisėsaugos įvardytų priežasčių – nukentėjusių asmenų parodymų nepatikimumas. Nustatyta faktų, kai apie tariamą jų pardavimą nukentėjusiosios vėliau

atsisakė duoti parodymus, juos keitė, nenurodė tai patvirtinančių objektyvių duomenų, skirtingai aiškino tas pačias aplinkybes, neatvyko pas ikiteisminio tyrimo pareigūną ar į teismą.

Lietuvos kriminalinės policijos biuro duomenimis, 2011 m. šalyje buvo atliekami 42 ikiteisminiai tyrimai dėl prekybos žmonėmis. 21 iš šių tyrimų buvo registruotas 2011 m., juose 29 asmenys pripažinti nukentėjusiais nuo prekybos žmonėmis, 37 asmenims pareikšti įtarimai įvykdžius šį nusikaltimą. Iš viso 2011 m. policija nustatė 45 asmenis, galėjusius nukentėti nuo prekybos žmonėmis. 2011 m. nustatyta 1 nukentėjusioji Europos Sąjungos valstybės pilietė, kuriai suteikta laikina pagalba (nukentėjusioji pageidavo iškart grįžti į kilmės valstybę).

Baudžiamųjų bylų analizė rodo, kad dauguma 2011 m. atskleistų prekybos žmonėmis nusikaltimų buvo susiję su moterų išvežimu į užsienio valstybes seksualiai išnaudoti ar įdarbinti prostitutėmis. Nustatyti vidaus ir tarptautinės prekybos žmonėmis atvejai. Atkreiptinas dėmesys, kad daugeliu atvejų nusikalstama veika buvo atskleista ir užkardyta iki nukentėjusiojo išnaudojimo. Remiantis 2011 m. pradėtais ikiteisminiais tyrimais, verbavimo būdai liko tie patys: įvairių pažeidimų užmezgimas pasipelnymo tikslu, pasinaudojant merginų ir jaunų moterų pažeidžiamumu. 2011 m. Jungtinė Karalystė išliko patraukli tikslo valstybė, tačiau pastebėta, kad prekeiviai žmonėmis bandė užmegzti nusikalstamus ryšius anksčiau buvusiose populiariose tikslo valstybėse – Vokietijoje, Ispanijoje, Italijoje, Danijoje, Olandijoje. Remiantis 2011 m. pradėtais ikiteisminiais tyrimais, pastebėtas nustatytų įtariamųjų ir nukentėjusiųjų nuo prekybos žmonėmis skaičiaus didėjimas, t.y. nusikalstamos veikos tapo geriau organizuotos, jos daromos ne pavienių asmenų, o įvairiomis bendrininkavimo formomis. Didžioji dauguma prekybą žmonėmis vykdžiusių asmenų buvo 20–30 metų vyrai.

2011 m. policija ir prokuratūra tęsė glaudų bendradarbiavimą tirdami prekybos žmonėmis nusikaltimus. Ikiteisminių tyrimų dėl prekybos žmonėmis skaičius rodo, kad tokie tyrimai buvo pradedami esant menkiausiam pagrindui įtarti tokios nusikalstamos veikos buvimą. Taip pat tai rodo greitą ir tinkamą teisėsaugos institucijų reagavimą į šią jautrią problemą, siekimą atskleisti ir iširti nusikalstamus veiksmus, apsaugoti nukentėjusiuosius, t.y. atlikti Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso numatytus veiksmus, kad būtų galima padaryti pagrįstą išvadą ir priimti atitinkamą proceso sprendimą. Siekiant pagerinti tokių nusikaltimų ištyrimą bei teisminį nagrinėjimą, didelės apimties, sudėtingiems ikiteisminiams tyrimams atlikti buvo sudaromos tyrimo grupės kartu su specializuoto policijos padalinio - Lietuvos kriminalinės policijos biuro Nusikaltimų tyrimo 1-osios valdybos Prekybos žmonėmis tyrimo skyriaus pareigūnais. Lietuvos policija bendradarbiavo su Europos Sąjungos valstybėmis ir su Baltarusijos Respublika atlikdama tyrimus, keisdamosi informacija ir gera praktika. Policijos departamento prie Vidaus reikalų ministerijos duomenimis, Lietuvos policija 2011 m. su kitomis valstybėmis bendradarbiavo 6 tyrimuose dėl prekybos žmonėmis. Išskirtini du svarbūs aspektai iš ikiteisminių tyrimų: palyginti ilgas

ikiteisminių tyrimų laikotarpis dėl ilgai besitęsiančio įrodymų surinkimo pagal teisinės pagalbos prašymus kitose valstybėse ir nukentėjusiųjų nenoras bendradarbiauti ir ginti savo teises ikiteisminių tyrimų metu (padaugėjo parodymų keitimo, slapstymosi, melavimo ir pan. atvejų). Pastarasis aspektas komplikuoja įrodymų vertinimą teisme.

Pagalba nukentėjusiems. Pažymėtina, kad organizuojant ir atliekant ikiteisminius tyrimus dėl prekybos žmonėmis ikiteisminio tyrimo pareigūnai ir prokurorai tęsė glaudų bendradarbiavimą su nevyriausybinėmis ir kitomis organizacijomis, kurios suteikė pagalbą nukentėjusiems nuo prekybos žmonėmis. Įgyvendinant Programą, Socialinės apsaugos ir darbo ministerija 2011 m. nevyriausybinių organizacijų projektams finansuoti skyrė 150 000 Lt. Šiam tikslui lėšų pagal galimybes ir poreikį skyrė ir savivaldos institucijos.

Remiantis Migracijos departamento prie Vidaus reikalų ministerijos duomenimis, 2011 m. negauta nė vieno prašymo išduoti leidimą gyventi Lietuvos Respublikoje užsieniečiui, kuris yra ar buvo prekybos žmonėmis auka ir bendradarbiavo su ikiteisminio tyrimo įstaiga arba teismu, kovojant su prekyba žmonėmis ar su nusikaltimais, susijusiais su prekyba žmonėmis.

Programos įgyvendinimo priemonių vykdymas 2011 m.

2011 m. Lietuvoje vykdytų kovos su prekyba žmonėmis priemonių rezultatų analizė rodo, kad, nepaisant ypač sumažėjusio Programos finansavimo (**vietoje Programoje numatytų 822 000 Lt buvo skirta tik 175 000 Lt**), atsakingos institucijos ir organizacijos rado galimybių nuosekliai ir sistemiškai tęsti pradėtus darbus ir spręsti su prekybos žmonėmis kontrole ir prevencija susijusias problemas.

1 Programos tikslas „Užkirsti kelią prekybai žmonėmis ir kovoti su ja“

1 uždavinys. 1. Tobulinti prekybos žmonėmis prevencijos ir kontrolės teisinį reguliavimą

Vykdydama **1.2. priemonę** („Parengti reikiamų teisės aktų projektus, kad būtų ratifikuota 2005 m. gegužės 16 d. Varšuvoje priimta Europos Tarybos konvencija dėl veiksmų prieš prekybą žmonėmis“), Vidaus reikalų ministerija, bendradarbiaudama su Teisingumo, Finansų, Socialinės apsaugos ir darbo ir Užsienio reikalų ministerijomis, Europos teisės departamentu prie Teisingumo ministerijos, Generaline prokuratūra, Policijos departamentu, Migracijos departamentu ir Valstybės sienos apsaugos tarnyba prie Vidaus reikalų ministerijos, parengė ir 2011 m. gruodžio 8 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybei pateikė Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 147, 147¹, 157 ir 303 straipsnių pakeitimo, Kodekso papildymo 147² straipsniu ir Kodekso priedo papildymo įstatymo projektą, Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 212 straipsnio pakeitimo įstatymo projektą ir Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl Europos Tarybos konvencijos dėl veiksmų prieš

prekybą žmonėmis ratifikavimo“ projektą, kuriems Lietuvos Respublikos Vyriausybė pritarė 2011 m. gruodžio 28 d. posėdyje. Šiuo metu dokumentai nagrinėjami Lietuvos Respublikos Seime.

Vykdydama **1.3. priemonę** („Įgyvendinant Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl užsieniečių teisinės padėties“ (Žin., 2004, Nr. 73-2539) 130 straipsnio 4 dalį, parengti ir pateikti Lietuvos Respublikos Vyriausybei Apsisprendimo laikotarpio, per kurį esama ar buvusi su prekyba žmonėmis susijusių nusikaltimų auka turi priimti sprendimą, ar bendradarbiauti su ikiteisminio tyrimo įstaiga ar teismu, suteikimo tvarkos aprašą“), Vidaus reikalų ministerija, bendradarbiaudama su Teisingumo, Finansų, Socialinės apsaugos ir darbo ir Užsienio reikalų ministerijomis, Europos teisės departamentu prie Teisingumo ministerijos, Generaline prokuratūra, Lietuvos vyriausiojo archyvaro tarnyba, Policijos ir Migracijos departamentais ir Valstybės sienos apsaugos tarnyba prie Vidaus reikalų ministerijos, parengė ir 2012 m. sausio 25 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybei pateikė Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimo „Dėl apsisprendimo laikotarpio, per kurį esama ar buvusi su prekyba žmonėmis susijusių nusikaltimų auka turi priimti sprendimą, ar bendradarbiauti su ikiteisminio tyrimo įstaiga ar teismu, suteikimo tvarkos aprašo patvirtinimo“ projektą.

Atsižvelgiant į tai, kad **1.4. priemonei** „Išleisti apibendrintą kasmetinę prekybos žmonėmis būklės Lietuvoje ataskaitą“ vykdyti Programoje numatytų 20 000 Lt nebuvo skirta, Programos įgyvendinimo stebėsenos darbo grupė 2011 m. gruodžio 22 d. susitikimo metu nutarė pagal galimybes svarbiausią apibendrintą informaciją pateikti šioje ataskaitoje.

2 uždavinys. Savivaldybių lygmeniu stiprinti tarpžinybinį bendradarbiavimą prekybos žmonėmis prevencijos ir kontrolės klausimais

2011 m. **2.1. priemonę** („Sudaryti Alytaus, Kauno, Klaipėdos, Panevėžio, Šiaulių, Vilniaus miestų, Tauragės, Telšių, Utenos rajonų ir Marijampolės savivaldybėse prekybos žmonėmis prevencijos ir kontrolės koordinacines darbo grupes, į jas įtraukti teisėsaugos institucijų, savivaldybių, nevyriausybinių organizacijų ir kitų įstaigų, institucijų atstovus“) buvo įvykdžiusios ir prekybos žmonėmis prevencijos ir kontrolės koordinacines darbo grupes sudariusios **Klaipėdos, Panevėžio, Alytaus ir Tauragės savivaldybės**. 2011 m. birželio 8 d. Kauno miesto savivaldybės Socialinių paslaugų skyrius inicijavo pasitarimą dėl koordinacinės darbo grupės sudarymo. Susitikime dalyvavo specialistai iš savivaldybės Vaiko teisių apsaugos skyriaus, Švietimo ir ugdymo skyriaus, atstovai iš prekybos žmonėmis ir prostitucijos prevencijos srityje dirbančių Kauno miesto nevyriausybinių organizacijų, Kauno visuomenės sveikatos centro ir atstovai iš Kauno apskrities vyriausiojo policijos komisariato. Susitikimo metu buvo pritarta siūlymui sudaryti prekybos žmonėmis prevencijos ir kontrolės koordinacinę darbo grupę Kauno mieste, parengti jos nuostatus, taip pat pakviesti dalyvauti komisijos darbe Kauno darbo biržos atstovą, Kauno

visuomenės sveikatos centro Saugos skyriaus vedėją, savivaldybės gydytoją, Vaiko teisių apsaugos skyriaus vedėją, Švietimo ir ugdymo skyriaus vedėją, Kauno apskrities priklausomybės ligų centro atstovą, Kauno apygardos prokuratūros atstovą, numatyti, kad, esant poreikiui, į komisijos posėdžius būtų kviečiami Teisės skyriaus specialistai, Valstybinės mokesčių inspekcijos atstovai, kiti specialistai, reikalingi stiprinti tarpžinybinį bendradarbiavimą Kauno mieste. Koordinacinė darbo grupė rinksis tik esant poreikiui ir bus kviečiami tų institucijų atstovai, kurių kompetencijai priklauso sprendžiamas klausimas. Marijampolės savivaldybės pranešimu, prekybos žmonėmis prevencijos ir kontrolės darbo grupė bus sudaryta gavus pasiūlymus iš atitinkamų institucijų ir nevyriausybinių organizacijų.

Policijos departamentas prie Vidaus reikalų ministerijos, atsakingas už šios priemonės vykdymą, dėl tokių grupių sudarymo ir dalyvavimo jų veikloje bendravo su nevyriausybinių organizacijų (*Lietuvos Caritu*, Dingusių žmonių šeimos paramos centru, Vilniaus miesto motinos ir vaiko pensionu ir kt.) ir savivaldybių įstaigų atstovais. Atsakingi apskričių vyriausiųjų policijos komisariatų pareigūnai buvo orientuoti imtis aktyvesnių priemonių sudaryti grupes ir dalyvauti jų veikloje, tačiau Policijos departamento prie Vidaus reikalų ministerijos pranešimu, iškilo 2 svarbios problemos, trukdančios sudaryti koordinacines darbo grupes:

- savivaldybė nemato problemos, nes jos teritorijoje nėra tokių tyrimų;
- Programa savivaldybėms yra rekomendacinio pobūdžio, Policijos departamentas prie Vidaus reikalų ministerijos, paskirtas atsakingu už priemonės įvykdymą, neturi įgaliojimų įtakoti jų veiksmus.

3 uždavinys. Gerinti prekybos žmonėmis ir priverstinės prostitucijos prevenciją

Vykdydamas **3.1. priemonę** („Rengti informacinę kovą su prekyba žmonėmis kampanijas, per kurias informuoti visuomenę (ypač tikslines rizikos grupes – jaunimą, asmenis, gyvenančius kaime, vaikų globos namų auklėtinius ir kitas pažeidžiamas visuomenės grupes) apie prekybos žmonėmis keliamus pavojus“), Policijos departamentas prie Vidaus reikalų ministerijos įvairių susitikimų, diskusijų metu vykdė prevencinį darbą atkreipdamas visuomenės, jaunimo dėmesį į prekybos žmonėmis keliamus pavojus, kaip netapti prekybos žmonėmis auka, prevencinio pobūdžio informacija buvo platinama policijos komisariatuose ir interneto svetainėse. Policijos departamento prie Vidaus reikalų ministerijos interneto puslapyje buvo pateikiama prevencinio pobūdžio informacija skyrelyje „Patarimai“ ir skelbti informaciniai pranešimai: 2011 m. sausio 5 d. „Sukurta Nacionalinė integruota informacinė sistema“ <http://www.policija.lt/index.php?id=11350>; 2011 m. sausio 25 d. „Sukurta informacinė sistema, skirta kovai su tarptautiniu organizuotu nusikalstamumu, susijusiu su prekyba žmonėmis“ <http://www.policija.lt/index.php?id=11508>; 2011 m. vasario 1 d. „Tobulinamos kovos su prekyba žmonėmis priemonės ir būdai“

<http://www.policija.lt/index.php?id=11581>; 2011 m. kovo 7 d. „Sėkmingas bendradarbiavimas su Jungtinės Karalystės pareigūnais užkirto kelią merginos pardavimui“ <http://www.policija.lt/index.php?id=11897>; 2011 m. gegužės 6 d. „Keičiamasi gerąja patirtimi tiriant prekybos žmonėmis bylas“ <http://www.policija.lt/index.php?id=12522>; 2011 m. birželio 27 d. „Danijoje sulaikytas prekyba žmonėmis įtariamas lietuvis“ <http://www.policija.lt/index.php?id=12932>; 2011 m. birželio 29 d. „Panevėžietis ir du biržiečiai sulaikyti įtarus prekyba žmonėmis“ <http://www.policija.lt/index.php?id=12953>; 2011 m. lapkričio 22 d. „Prostitucija: pelninga „profesija“ ar gyvenimas baimėje“ <http://www.policija.lt/index.php?id=14222>.

Užsienio reikalų ministerijos interneto puslapio skyriuje „Patarimai išvykstantiems“ pateikti patarimai, ką daryti ir kur kreiptis įtarus, kad asmenys gali tapti prekybos žmonėmis aukomis ar išnaudojami priverstiniu darbu.

Švietimo ir mokslo ministerijos Specialiosios pedagogikos ir psichologijos centras ir šalies savivaldybių pedagoginės psichologinės tarnybos teikė konsultacijas rizikos grupės vaikams ir paaugliams, išgyvenusiems prekybos žmonėmis aukos patirtį.

Dingusių žmonių šeimų paramos centras su partneriais, remiant Jungtinių Amerikos Valstijų ir Nyderlandų Karalystės ambasadoms Vilniuje, didžiuosiuose miestuose surengė prevencinę akciją „No for prostitution and human trafficking during „Eurobasket 2011“ Europos krepšinio čempionato „Eurobasket 2011“ metu (akcija vyko 2011 m. rugpjūčio – rugsėjo mėnesiais). Jos metu buvo pakabinti informaciniai plakatai didžiausių Lietuvos miestų informaciniuose stenduose, krepšinio sirgalių palapinių miesteliuose atvykusiems užsienio šalių sirgaliams buvo dalijami informaciniai lankstinukai, prevencijos tikslais inicijuoti keletas interviu ir straipsniai laikraščiuose ir interneto svetainėse. Taip pat šis centras vykdė projektus: „Merginų gebėjimų stiprinimas Lietuvoje“ (projekto rėmėjas - „Emmaus Europe“), „Pagalba nukentėjusiems nuo prekybos žmonėmis ir priverstinės prostitucijos, jų gražinimui į visuomenę ir darbo rinką bei prevencinė veikla Lietuvoje“ (finansavimo šaltinis - Socialinės apsaugos ir darbo ministerija) ir „Prekybos žmonėmis aukų integracija meno terapijos pagalba“ (projekto rėmėjas – Jungtinės Tautos), „Berniukų gebėjimų stiprinimas Lietuvoje“, taip pat ši organizacija, remiant Jungtinių Amerikos Valstijų ambasadai Vilniuje, organizavo susibūrimą Tarptautinei be žinios dingusių vaikų dienai paminėti „Nebėk iš namų“, inicijavo informacijos pateikimą žiniasklaidoje.

Klaipėdos socialinės ir psichologinės pagalbos centras 2011 m. spalio 26 d. Atviros erdvės jaunimo centre surengė seminarą – diskusiją „Prekybos žmonėmis/prostitucijos situacija Lietuvoje. Pagalbos būdai nukentėjusiems“. 2011 m. lapkričio 15 d. šis centras Aitvaro gimnazijoje surengė seminarą – diskusiją „Prekyba žmonėmis: grėsmės ir pagalbos būdai“.

Šiaulių miesto savivaldybėje *Lietuvos Carito* projektas surengė 5 paskaitas – diskusijas, kuriose dalyvavo apie 200 jaunimo iš Vaikų globos namų, Ringuvos spec. mokyklos, Jaunimo mokyklos, Šiaulių universiteto, Didždvario gimnazijos, Profesinio rengimo centro.

Taip pat prevencinio pobūdžio informacija teikta kitų atsakingų institucijų or organizacijų tinklalapiuose, specialistų interviu šia tema, mokyklose ir pan.

Vykdydamas **3.2. priemonę** („Organizuoti pedagogų ir mokyklų administracijų darbuotojų mokymą prekybos žmonėmis ir prostitucijos keliamų pavojų klausimais“), Kauno miesto savivaldybės administracijos Švietimo ir ugdymo skyrius kartu su Kauno pedagogų kvalifikacijos centru organizavo seminarą „Prekybos žmonėmis prevencija“ klasių vadovams, socialiniams pedagogams, psichologams ir seminarą „Merginų grupių metodas – brandžios asmenybės ugdymo/si prielaida“ klasių vadovams, socialiniams pedagogams, psichologams, ugdymo įstaigų vadovams, taip pat apskrito stalo diskusiją „Prekyba žmonėmis: prevencijos priemonės“, kurios metu buvo pasidalinta gerąja patirtimi su klasių vadovais, psichologais, socialiniais pedagogais.

Švietimo ir mokslo ministerijos Specialiosios pedagogikos psichologijos centras teikė konsultacijas ir reikalingą informaciją psichologams ir socialiniams darbuotojams, socialiniams pedagogams apie prekybos žmonėmis ir prostitucijos prevencijos darbo organizavimą mokyklose.

Moksleiviams ir mokytojams paskaitas apie prekybą žmonėmis skaitė ir nevyriausybinės organizacijos.

4 uždavinys. Tobulinti socialines paslaugas teikiančių specialistų, taip pat specializuotų teisėsaugos pareigūnų, teisėjų ir kitų specialistų kvalifikaciją prekybos žmonėmis prevencijos ir kontrolės klausimais

Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, vykdydama Programos **4.2. priemonę** („Rengti mokymą socialiniams darbuotojams ir nevyriausybinių organizacijų darbuotojams, teikiantiems kompleksinę pagalbą nukentėjusiems nuo prekybos žmonėmis ir priverstinės prostitucijos“) ir ministerijos strateginio veiklos plano priemonę „Mokyti socialinį darbą dirbančiuosius“, 2011 m. lapkričio 15 – 16 d. Kaune (16 akademinų valandų) ir 2011 m. lapkričio 29 – 30 d. Vilniuje (16 akademinų valandų) kartu su *Lietuvos Caritu* surengė mokymus „Kompleksinės pagalbos teikimas nukentėjusiems nuo prekybos žmonėmis ir priverstinės prostitucijos“, kuriuose dalyvavo 50 šios srities specialistų. Priemonės išlaidos (5 000 Lt) padengtos iš šiai priemonei skirtų valstybės biudžeto lėšų.

Valstybės sienos apsaugos tarnybos prie Vidaus reikalų ministerijos vado 2011 m. balandžio 14 d. įsakymu Nr. 4-290 patvirtintos ankstyvosios prevencijos veiksmų užkardant neteisėtą vaikų išvežimą į užsienio valstybes, nepriklausančias Šengeno erdvei, siekiant juos parduoti ir kitais atvejais, metodinės rekomendacijos. Šios rekomendacijos įtrauktos į Pasieniečių mokyklos mokymo

programą. Taip pat vado 2011 m. rugsėjo 30 d. įsakymu Nr. 4-792 atnaujinti rizikos faktorių sąrašai, į juos įtraukiant ir prekybos žmonėmis rizikos faktorius. Pasieniečių mokykloje tarnybos padalinių pareigūnams surengti kvalifikacijos tobulinimo kursai „Profiliavimas ir rizikos analizė pasienio kontrolės punkte bei vykdant sienų stebėjimą“, kuriuose viena iš nagrinėtų temų buvo „Asmenų, nukentėjusių nuo prekybos žmonėmis, identifikavimas“.

Igyvendinant projektą „Psichosocialinė pagalba moterims, nukentėjusioms nuo prostitucijos ir prekybos žmonėmis“ (projekto vykdytoja VŠĮ „Moters pagalba moteriai“, projekto partneris Kauno miesto socialinių paslaugų centras), Kauno miesto socialinių paslaugų centre 2011 m. spalio 11 d. organizuotas seminaras specialistams „Psichosocialinė pagalba moterims, nukentėjusioms nuo seksualinio išnaudojimo“.

Vidaus reikalų ministerijos, prokuratūros, policijos, savivaldybių atstovai, nevyriausybinų organizacijų darbuotojai dalyvavo *Lietuvos Carito* surengtose apskrito stalo diskusijose apie prekybos žmonėmis problematiką penkiuose didžiausiuose miestuose. 2 Moterų informacijos centro ir 1 BĮ Vilniaus miesto motinos ir vaiko pensiono darbuotojai 2011 m. vasario 15 – 18 d. žinių sėmėsi Bristolyje (Anglijoje) Airijos Amnesty International organizuotame pažintiniame renginyje moterų žalojimo tema. Lankytasi gydymo ir socialinių paslaugų įstaigose, užmegzti kontaktai, susipažinta su Anglijos patirtimi sprendžiant šią problemą. Grįžus BĮ Vilniaus miesto motinos ir vaiko pensione socialiniams darbuotojams pristatyta vizito metu surinkta medžiaga, Moterų informacijos centre organizuota diskusija. Taip pat Moterų informacijos centras pristatė leidinį socialiniams darbuotojams „Mokymo vadovas dirbant su priverstinio darbo aukomis“ (projektas finansuotas „Homo Traffickens“ lėšomis).

Klaipėdos socialinės ir psichologinės pagalbos centras 2011 m. vykdė projektus: „Dignity“ „Prevenčių ir intervencinių priemonių įgyvendinimas teikiant pagalbą seksualinio išnaudojimo aukoms“ ir „Bendradarbiavimas tarp organizacijų, gerosios patirties pasidalijimas regioniniu ir tarptautiniu mastu prekybos žmonėmis srityje“ ir „Equality Now“ „Tarpžinybinio bendradarbiavimo stiprinimas tarptautiniu bei nacionaliniu lygmeniu, dalinantis gerąja patirtimi“ ir „Preveninė ir klientų integracinė veikla prekybos žmonėmis srityje“. Finansavimo šaltiniai: Klaipėdos miesto savivaldybė, Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, fondas „The Fund for Grassroots Activism to End Sex Trafficking“, projektas „Equality Now“ (JAV), Europos Sąjungos programa „Daphne“.

Policijos departamentas prie Vidaus reikalų ministerijos, vykdydamas **4.5. priemonę** („Organizuoti policijos, Valstybės sienos apsaugos tarnybos prie Vidaus reikalų ministerijos, migracijos tarnybų (teritorinių policijos įstaigų migracijos valdybos ir skyrių) pareigūnų, prokurorų mokymą, kaip atlikti ikiteisminį tyrimą dėl nusikaltimų, susijusių su prekyba žmonėmis, supažindinti juos su ikiteisminio nurodytųjų nusikaltimų tyrimo naujovėmis“), parengė ir Lietuvos

policijos generalinio komisaro 2011 m. lapkričio 8 d. įsakymu Nr. 5-V-977 patvirtino pareigūnų kvalifikacijos tobulinimo programą „Prekybos žmonėmis prevencija ir tyrimas“, parengtą remiantis Europos policijos kolegijos (angl. CEPOL) bendrosios mokymo programos „Prekyba žmonėmis“ nuostatomis. Pagal šią programą Lietuvos policijos mokykloje Trakuose 2011 m. lapkričio 14 – 15 d. ir 16 – 17 d. organizuoti mokymai 26 kriminalinės policijos pareigūnams. Į mokymus buvo pakviesti ir Valstybės sienos apsaugos tarnybos prie Vidaus reikalų ministerijos pareigūnai.

Taip pat policijos pareigūnai ir prokurorai dalyvavo kituose kvalifikacijos tobulinimo renginiuose, paminėtuose šioje ataskaitoje.

Policijos departamento prie Vidaus reikalų ministerijos intranete yra skelbiama metodinio pobūdžio informacija policijos pareigūnams, pranešama apie naujus leidinius šia tematika.

5 uždavinys. Išanalizuoti ir įvertinti baudžiamosios atsakomybės už prekybą žmonėmis taikymo problemas

5.1. priemonę („Surengti mokslinį praktinį seminarą „Baudžiamosios atsakomybės už prekybą žmonėmis taikymo problemos“) vykdė Teisės institutas, bendradarbiaudamas su Teisingumo ministerija. 2011 m. spalio 20 d. Teisingumo ministerijos Konferencijų salėje surengtas seminaras „Baudžiamosios atsakomybės už prekybą žmonėmis taikymo problemos“. Seminaras sulaukė didelio dėmesio – jame dalyvauti registravosi net 106 asmenys. Seminaro metu Teisės instituto, *Lietuvos Carito*, Generalinės prokuratūros ir Lietuvos Aukščiausiojo Teismo atstovai nagrinėjo keletą su prekybos žmonėmis tyrimais susijusių problemų: „Baudžiamoji atsakomybė už prekybą žmonėmis. Įvadas į problemą“, „*Lietuvos Caritas* patirtis palydinti ir atstovaujant prekybos žmonėmis ir prostitucijos aukas baudžiamajame procese“, „Ikteisminio tyrimo problemos tiriant nusikalstamas veikas, susijusias su prekyba žmonėmis“ ir „Prekyba žmonėmis: ką reikia įrodyti teismui“. Seminare dalyvavo įvairių atsakingų institucijų ir organizacijų specialistai.

2 Programos tikslas „Apsaugoti nukentėjusiųjų nuo prekybos žmonėmis teises ir teikti jiems kompleksinę pagalbą, užtikrinti pagalbos nukentėjusiesiems nuo prekybos žmonėmis ir liudytojų apsaugos sistemų veikimą“

6 uždavinys. Išanalizuoti ir įvertinti baudžiamosios atsakomybės už prekybą žmonėmis taikymo problemas

6.1. priemonę („Remti valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų, nevyriausybinių organizacijų projektus, skirtus socialinei pagalbai nukentėjusiesiems nuo prekybos žmonėmis ir priverstinės prostitucijos ir jų grąžinimui į visuomenę ir darbo rinką“) vykdė Socialinės apsaugos ir

darbo ministerija kartu su Socialinių paslaugų priežiūros departamentu prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos. Šiai priemonei 2011 m. Programoje buvo numatyta 400 000 Lt, skirta 150 000 Lt. Šiomis lėšomis finansuoti 6 projektai, atrinkti konkurso būdu, bendra panaudota suma - 149 400 Lt (*Lietuvos Caritas* – 44 000 Lt, VšĮ Klaipėdos socialinės ir psichologinės pagalbos centras – 36 500 Lt, Dingusių žmonių šeimų paramos centras – 31 400 Lt, ŽIV ir AIDS paveiktų moterų bei artimųjų asociacija – 22 000 Lt, VšĮ Moters pagalba moteriai – 8 500 Lt ir Kauno apskrities moterų krizių centras – 7 000 Lt).

Vykdam šiuos projektus, socialinė pagalba suteikta 128 asmenims, iš jų 3 vyrams ir 16 asmenų iki 18 m. amžiaus. Pagalba suteikta 76 nukentėjusiems nuo prekybos žmonėmis ir 52 rizikos grupės asmenims. 21 kartą suteiktas laikinas apgyvendinimas, 60 kartų suteikta pagalba integruojantis į darbo rinką, 56 kartus suteiktos psichologo paslaugos, 19 kartų teisinės paslaugos, 99 kartus socialinės (informavimo, konsultavimo, tarpininkavimo, atstovavimo, socialinių įgūdžių ugdymo, maitinimo organizavimo, aprūpinimo būtiniaisiais daiktais, lankymo namuose) paslaugos, 24 kartus organizuotas profesinis konsultavimas, ir 38 kartus organizuota medicininė pagalba.

Kauno miesto savivaldybė 2011 m. *Lietuvos Carito* projektui „Pagalba prostitucijos ir prekybos žmonėmis aukoms“ skyrė 4200 Lt. 17 klienčių buvo suteiktos socialinio darbuotojo konsultacijos, 12 klienčių buvo suteikta pagalba maisto produktais, 6 klientėms suteikta psichologinė pagalba, 11 klienčių paskatintos pasitikrinti sveikatą, 3 klientėms buvo suteiktas saugus prieglobstis. Iš 17 klienčių, gavusių pagalbą, 14 nesiverčia prostitucija.

VšĮ „Moters pagalba moteriai“, bendradarbiaudama su Kauno m. socialinių paslaugų centru, projektu „Psichosocialinė pagalba moterims, nukentėjusioms nuo prostitucijos ir prekybos žmonėmis“ teikė psichosocialinę pagalbą moterims, kurios vertėsi prostitucija ir buvo potencialios prekybos žmonėmis aukos.

Šiaulių miesto savivaldybė *Lietuvos Carito* projektui „Pagalba prostitucijos ir prekybos žmonėmis aukoms“ skyrė 2 500 Lt. Psichosocialinė pagalba suteikta 16 merginų ir moterų, kurios buvo išnaudojamos prostitucijai užsienyje ir Lietuvoje. Nukentėjusioms merginoms ir moterims ir jų vaikams buvo teikiamos individualios socialinės konsultacijos projekto būstinėje arba klienčių gyvenamojoje vietoje. Taip pat teikta laikino apgyvendinimo, medicininė (bendrosios praktikos gydytojo, ginekologo, psichologo, psichiatro konsultacijos ir kraujo tyrimai nuo lytiškai plintančių ligų), materialinė (maisto produktais, higienos priemonėmis, medikamentais), edukacinė, įsidarbinimo, teisinė ir kita reikalinga pagalba. Sėkmingai į visuomenę integravosi 7 šiaulietės, likusios reabilitacijos programą tęs 2012 m.

2011 m. Vilniaus miesto savivaldybė skyrė 1 500 Lt saugaus būsto ir bendrosioms socialinės priežiūros paslaugoms suteikti 10 asmenų ir 11 100 Lt trumpalaikės socialinės globos paslaugoms (laikinas saugus būstas, socialinio, darbuotojo, psichologo, teisininko konsultavimo, informavimo ir

tarpininkavimo kitose institucijose paslaugos, pagalba užmezgant santykius jiems artimoje aplinkoje) suteikti 4 asmenims BĮ Vilniaus miesto motinos ir vaiko pensiono Krizių tarnyboje.

2011 m. Panevėžio miesto savivaldybės Socialinių paslaugų centras konsultavimo paslaugas teikė 1 moteriai, nukentėjusiai nuo priverstinės prostitucijos, kuri vėliau nukreipta į *Lietuvos Caritą*.

Klaipėdos miesto savivaldybėje Klaipėdos socialinės ir psichologinės pagalbos centras teikė kompleksinę psichosocialinę pagalbą moterims ir vaikams, nukentėjusiems nuo prekybos žmonėmis bei prostitucijos. 12 asmenų suteikta kompleksinė psichosocialinė pagalba (saugus, anoniminis laikinas apgyvendinimas, socialinio darbuotojo, psichologo konsultacijos, pagalba integruojantis į darbo rinką, kvalifikacijos įgijimas, aprūpinimas būtiniaisiais daiktais (buitinėmis higieninėmis priemonėmis, maisto produktais, apsauga).

Organizacija ŽIV/ AIDS paveiktų moterų bei jų artimųjų asociacija Demetra 2011 m. vykdė prevencinį darbą su rizikos grupių moterimis, teikė mobilias paslaugas („outreach“), medicininę, teisinę, psichologinę ir socialinę pagalbą nukentėjusiems asmenims, atliko lytiškai plintančių infekcijų (LPI) tyrimus ir gydymą, taip pat ŽIV tyrimus, teikė konsultavimo paslaugas. Kiekvienais metais organizacija turi apie 200 nuolat kabinete besilankančių seksualinių paslaugų teikėjų. Apie 90 proc. jų yra priklausomos nuo narkotikų ar alkoholio. 2011 m. į projektą įtraukta 20 moterų. 2011 m. šios organizacijos veiklą finansavo Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, Jungtinių Tautų Narkotikų ir nusikalstamumo biuras ir AIDS Sveikatos apsaugos fondas.

6.2. priemonę „Atlikti analizę, parengti ir patvirtinti psichologinės socialinės reabilitacijos programą prekybos žmonėmis aukoms“, kuriai neskirta Programoje numatytų 30 000 Lt, Socialinės apsaugos ir darbo ministerija įvykdys įgyvendinama Žmogiškųjų išteklių plėtros veiksmų programos 1 prioriteto „Kokybiškas užimtumas ir socialinė aprėptis“ VP1-1.3-SADM-02-K priemonė „Socialinės rizikos ir socialinę atskirtį patiriančių asmenų integracija į darbo rinką“, kurios finansuojamos veiklos apima socialinės reabilitacijos bei profesinės reabilitacijos priemones. Prekybos žmonėmis aukos, kaip viena iš šios priemonės remiamų tikslinių grupių, yra nurodyta Projektų finansavimo sąlygų apraše (Žin., 2011, Nr. 11-498).

Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, vykdydama programos **6.3. priemonę** („Kasmet rengti apskrito stalo susitikimus valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų, nevyriausybinių organizacijų, teikiančių kompleksinę pagalbą nukentėjusiems nuo prekybos žmonėmis, ir teritorinių darbo biržų atstovams“), 2011 m. vasario 18 d. ministerijoje surengė apskritojo stalo susitikimą, kuriame dalyvavo 18 nevyriausybinių organizacijų, laimėjusių ministerijos skelbtus konkursus kovos su prekyba žmonėmis projektams finansuoti, Vidaus reikalų ir Socialinės apsaugos ir darbo ministerijų, Lietuvos darbo biržos ir Policijos departamento prie Vidaus reikalų ministerijos atstovai. Susitikimo metu apžvelgti 2010 m. finansuotų ir įvykdytų projektų rezultatai, aptartos

nukentėjusiems nuo prekybos žmonėmis pagalbos teikimo ir jų įtraukimo į darbo rinką problemos, vyko diskusija tokių projektų vykdymo klausimais.

Užsienio reikalų ministerija **6.4. priemonei** („Teikti pagalbą grįžtantiems į Lietuvos Respubliką nukentėjusiems nuo prekybos žmonėmis užsienio valstybėse“) įvykdyti skyrė 10 000 Lt. Įgyvendindamos šią priemonę, diplomatinės atstovybės ir konsulinės įstaigos vadovavosi Užsienio reikalų ministro 2010 m. birželio 3 d. įsakymu Nr. V-69 patvirtintu „Prekybos žmonėmis prevencijos ir kontrolės 2009-2012 metų programos lėšų naudojimo tvarkos aprašu“. 2011 m. pagalba suteikta 1 asmeniui, nukentėjusiam nuo prekybos žmonėmis Ispanijoje.

Vykdydamas **6.5. priemonę** („Organizuoti laikiną nukentėjusiųjų nuo prekybos žmonėmis apgyvendinimą užsienyje, kelionę į Lietuvos Respubliką, palydą, sutikimą ir kitą būtinają pagalbą“), Policijos departamentas prie Vidaus reikalų ministerijos pagal kompetenciją bendradarbiavo su nevyriausybinėmis organizacijomis, konsulinėmis įstaigomis, kitų valstybių teisėsaugos institucijomis grąžinant nukentėjusiuosius iš kitų valstybių. Visi grįžtantieji buvo informuojami apie nevyriausybinių organizacijų teikiamą pagalbą.

7 uždavinys. Tobulinti tikslinės pagalbos teikimo nukentėjusiems nuo prekybos žmonėmis koordinavimą, didinti informacijos apie tikslinės pagalbos teikimo galimybes prieinamumą

Vykdamas **7.1. priemonę** („Tobulinti Bendrojo pagalbos centro pareigūnų gebėjimus tinkamai reaguoti į nukentėjusiųjų nuo prekybos žmonėmis ir potencialių šio nusikaltimo aukų pagalbos prašymus bendruoju pagalbos telefono numeriu 112“), Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamento prie Vidaus reikalų ministerijos Ugniagesių gelbėtojų mokykloje surengti mokymai Bendrojo pagalbos centro darbuotojams „Valdymo įgūdžių ir darbo organizavimo tobulinimas ekstremaliose situacijose, Bendrojo pagalbos centro kryptis“. Šių mokymų 4 valandų modulis „Bendrojo pagalbos centro darbuotojų psichologinis parengimas“ buvo skirtas operatorių praktiniams įgūdžiams, kaip elgtis, kuomet skambina didelę įtampą ir stresą patiriantys asmenys, pvz. savižudžiai, prekybos žmonėmis aukos, psichologinę ir fizinę prievartą patyrę asmenys, tobulinti. Keturiuose mokymuose 2011 m. kovo 21 – 25 d., 2011 m. balandžio 4 – 8 d., 2011 m. lapkričio 7 – 11 d. ir 2011 m. gruodžio 5 – 9 d. apmokyti 49 Bendrojo pagalbos centro darbuotojai.

7.2. priemonei „Teikti internetu konsultacijas nukentėjusiems nuo prekybos žmonėmis ir potencialioms šio nusikaltimo aukoms“ vykdyti Programoje numatytą 15 000 Lt nebuvo skirta. Konsultacijas nukentėjusiems nuo prekybos žmonėmis kitomis lėšomis teikė nevyriausybinių organizacijų ir policija (Lietuvos kriminalinės policijos biuro Nusikaltimų tyrimo 1-osios valdybos

Prekybos žmonėmis tyrimo skyriaus elektroninio pašto adresas visuomenei: prekybazmonemis@policija.lt).

3 Programos tikslas „Užtikrinti veiksmingą tarptautinį Lietuvos Respublikos ir užsienio valstybių kompetentingų institucijų ir įstaigų, nevyriausybinų organizacijų bendradarbiavimą kovojant su prekyba žmonėmis“

8 uždavinys. Plėtoti regioninį ir tarptautinį bendradarbiavimą prekybos žmonėmis prevencijos ir kontrolės klausimais, keitimasi geriausia šios srities patirtimi

Vykdydama **8.1. priemonę** („Paskirti prekybos žmonėmis prevencijos ir kovos su šiuo reiškiniu klausimų nacionalinį koordinatorių, kuris tarptautiniuose aukšto lygmens renginiuose pristatytų prekybos žmonėmis būklę Lietuvoje, valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų atliktus prekybos žmonėmis prevencijos ir kontrolės darbus ir prioritetus“), Vidaus reikalų ministerija, atsakydama į Lietuvos Ministro Pirmininko tarnybos 2011 m. rugsėjo 8 d. raštą Nr. 71-3845 apie Lietuvos Respublikos Ministro Pirmininko tarnybos kartu su Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerija ir Europos teisės departamentu prie Teisingumo ministerijos pagal 2007–2013 m. Žmogiškųjų išteklių plėtros veiksmų programos 4 prioriteto „Administracinių gebėjimų stiprinimas ir viešojo administravimo efektyvumo didinimas“ VP1-4.2-VRM-05-V priemonę „Geresnis Europos Sąjungos politikų įgyvendinimas“ įgyvendinamą projektą „Lietuvos ES reikalų sistemos efektyvumo didinimas“, 2011 m. rugsėjo 27 d. raštu Nr. 1D-6666(53) pasiūlė šio projekto metu atlikti tyrimą „Nacionalinio pranešėjo prekybai žmonėmis instituto įgyvendinimas Lietuvoje“, kuriam pritarta 2011 m. lapkričio 8 d. Vyriausybės Europos Sąjungos komisijos posėdyje. Projekto metu bus atliekamas tyrimas, kurio tikslas – pateikti nacionalinio pranešėjo prekybai žmonėmis instituto įgyvendinimo Lietuvoje gaires, bendrasis uždavinys – apibrėžti geriausiai Lietuvos situaciją atitinkantį nacionalinio pranešėjo prekybai žmonėmis instituto modelį ir identifikuoti priemones, leisiančias užtikrinti sėkmingą jo įgyvendinimą Lietuvoje. Bendradarbiavimo sutartis Nr. MPT085/1VL-1344 tarp Ministro Pirmininko tarnybos ir Vidaus reikalų ministerijos pasirašyta 2011 m. gruodžio 28 d.

Rengiantis įgyvendinti šią priemonę, taip pat analizuota Europos Sąjungos nacionalinių pranešėjų ir kitų lygiaverčių atstovų prekybai žmonėmis susitikimuose pateikta kitų valstybių patirtis. Šiuose susitikimuose Vidaus reikalų ministerija nuolat pradėjo dalyvauti nuo 2009 m.

Vykdydama **8.2. priemonę** („Dalyvauti įgyvendinant Šiaurės ir Baltijos valstybių darbo grupės kovai su prekyba žmonėmis posėdžiuose priimtas priemones (2009 – 2010 metais pirmininkauti minėtai darbo grupei)“), Vidaus reikalų ministerija užtikrino Lietuvos atstovo dalyvavimą šios darbo grupės veikloje. 2011 m. surengtų 3 susitikimų metu Baltijos jūros valstybių

tarybos narės kartu sprendė, kaip įgyvendinti Europos Sąjungos Baltijos jūros strategiją, kokie projektai, mokymai, informacinės kampanijos reikalingi Baltijos jūros regione užkirsti kelią prekybai žmonėmis, 2011 m. išleista apžvalga apie duomenų apie prekybą žmonėmis rinkimą Baltijos jūros regione „Data Collection Mechanisms on Human Trafficking in the 11 CBSS Member States“, išleista pažintinė medžiaga diplomatams, surengtos konferencijos prekybos žmonėmis priverstiniam darbui ir tarpžinybinio bendradarbiavimo klausimams regione nagrinėti ir kt. Lietuvos veiksmus vykdant šios darbo grupės inicijuotas priemones koordinavo Vidaus reikalų ministerija.

8.4. priemonei („Susipažinti su Europos Sąjungos valstybių institucijų, nevyriausybių ir tarptautinių organizacijų prekybos žmonėmis ir prostitucijos prevencijos ir kontrolės veikla, pasinaudoti teigiama jų patirtimi“) vykdyti 2011 m. Programos lėšų nebuvo skirta, tačiau tokia patirtį Lietuvos specialistai kaupė dalyvaudami tarptautiniuose renginiuose, susitikimuose ir darbo grupėse, vykdydami teisinės pagalbos prašymus ir pan.

Programos **8.6. priemonei** („Susipažinti su turima Europos Sąjungos valstybių baudžiamojo persekiojimo patirtimi, kaip kovoti su prekyba žmonėmis ir išnaudojimu priverstiniam darbui, pasinaudoti šia patirtimi“) numatytų 20 000 Lt skirta nebuvo, tačiau tokia patirtis kaupta policijos pareigūnams ir prokurorams pagal kompetenciją bendradarbiaujant su kolegomis iš užsienio valstybių. Be to, siekiant kelti kvalifikaciją ir susipažinti su užsienio patirtimi, vienas Lietuvos kriminalinės policijos biuro pareigūnas 2011 m. balandžio 23 d. – gegužės 15 d. stažavosi Jungtinėse Amerikos Valstijose (Vašingtono, Niujorko, Milvokio, Hiustono, Laredo ir Majamio miestuose) pagal Jungtinių Amerikos Valstijų Tarptautinių stažuotčių lyderystės programą (angl. *International Visitor Leadership Program*) tema „Bendros pastangos kovoje su prekyba žmonėmis“. 2011 m. lapkričio 5 – 19 d. vienas Klaipėdos apskrities vyriausiojo policijos komisariato pareigūnas dalyvavo Jungtinių Amerikos Valstijų valstybės departamento Švietimo ir kultūros biuro organizuotoje stažuotėje Vašingtone, Kolumbijoje, Ostine ir San Diege pagal programą „Kova su prekyba žmonėmis“. 2011 m. gegužės 4 d. Baltarusijos Respublikos delegacija, sudaryta iš šios šalies įvairių institucijų atstovų, dirbančių prekybos žmonėmis prevencijos ir kontrolės srityje, lankėsi Policijos departamente prie Vidaus reikalų ministerijos. Mokomojo vizito, kurį organizavo Tarptautinės migracijos organizacijos Minsko biuras, įgyvendindamas Švedijos tarptautinio bendradarbiavimo plėtros agentūros projektą „*Combating Trafficking in Human Beings in the Republic of Belarus*“, metu buvo apsikeista patirtimi kovos su prekyba žmonėmis srityje, apsvarstyti praktinio bendradarbiavimo klausimai.

8.7. priemonei („Susipažinti su užsienio valstybių patirtimi, kaip naudotis informacinėmis technologijomis prekybai žmonėmis elektroninėje erdvėje užkardyti, apsaugoti liudytojus ir nukentėjusiuosius nuo nusikalstamo poveikio“) įgyvendinti numatytų 25 000 Lt skirta nebuvo.

Policijos pareigūnai tokią informaciją rinko pagal kompetenciją bendradarbiaudami su kolegomis iš užsienio valstybių. Taip pat atsakingi pareigūnai dalyvavo 2011 m. gegužės 25 – 27 d. Lietuvos Respublikos Seime Europos saugumo ir bendradarbiavimo organizacijos Strateginio policijos klausimų skyriaus kartu su Lietuvos Respublikos Seimo Žmogaus teisių komitetu ir Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstaiga organizuotame tarptautiniame mokomajame seminare „Tyrimas ir baudžiamasis persekiojimas dėl seksualinės prievartos prieš vaikus internete“, kuriame buvo nagrinėjami kovos su nusikaltimais elektroninėje erdvėje klausimai.

Vykdydamas Programos **8.8. priemonę** („Užtikrinti dalyvavimą Europolo ir Interpolo rengiamose priemonėse, susijusiose su prekyba žmonėmis“), Policijos departamentas prie Vidaus reikalų ministerijos pagal kompetenciją bendradarbiavo su Interpolu ir Europolu: keitėsi informacija, dalyvavo bendrose priemonėse.

2011 m. neskirtos programoje numatytos lėšos ir nebuvo kitų finansinių galimybių šioms priemonėms įvykdyti: **3.4. priemonei** „Organizuoti kompleksinio tyrimo „Naujos prekybos žmonėmis formos Lietuvoje“ atlikimą“ (neskirta 30 000 Litų), **4.3. priemonei** „Rengti mokymą Lietuvos darbo biržos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos teritorinių darbo biržų (toliau vadinama – teritorinės darbo biržos) darbuotojams“ (neskirta 5 000 Lt), **6.6. priemonei** „Stiprinti Lietuvos kriminalinės policijos biuro Liudytojų ir nukentėjusiųjų apsaugos valdybos veiklą – aprūpinti šią valdybą specialia įranga ir technika“ (neskirta 50 000 Lt), **8.5. priemonei** „Organizuoti mokslinę praktinę konferenciją „Tarptautinis bendradarbiavimas kovojant su prekyba žmonėmis“ (neskirta 35 000 Lt). Programos įgyvendinimo stebėsenos darbo grupė, įvertinusi visas aplinkybes, siūlytų šių priemonių **nebevykdyti**.

Išvados

1. Nepaisant ypač sumažėjusio Programos finansavimo, 2011 m. atsakingos institucijos ir organizacijos nuosekliai ir sistemiškai tęsė pradėtus darbus ir sprendė su prekybos žmonėmis kontrole ir prevencija susijusias problemas. Bendromis pastangomis prekybos žmonėmis nusikaltimų 2011 m. atskleista daugiau negu 2010 m. Jungtinių Amerikos Valstijų valstybės departamento rengiamoje tarptautinėje ataskaitoje 2011 m. Lietuva vėl buvo priskirta labiausiai pažengusių valstybių grupei.

2. Rengiantis ratifikuoti 2005 m. gegužės 16 d. Varšuvoje priimtą Europos Tarybos konvenciją dėl veiksmų prieš prekybą žmonėmis, 2011 m. parengti Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 147, 147¹, 157 ir 303 straipsnių pakeitimo, Kodekso papildymo 147² straipsniu ir Kodekso priedo papildymo įstatymo, Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 212 straipsnio pakeitimo įstatymo ir šios konvencijos ratifikavimo įstatymo projektai.

3. Įgyvendinant Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl užsieniečių teisinės padėties“ 130 straipsnio 4 dalį, parengtas Apsisprendimo laikotarpio, per kurį esama ar buvusi su prekyba žmonėmis susijusių nusikaltimų auka turi priimti sprendimą, ar bendradarbiauti su ikiteisminio tyrimo įstaiga ar teismu, suteikimo tvarkos aprašo projektas.

4. Kovos su prekyba žmonėmis sistemą sustiprino Lietuvos savivaldybėse kuriamos koordinacinės kovos su prekyba žmonėmis darbo grupės.

5. Labai aktyviai su valstybės institucijomis ir organizacijomis bendradarbiavo nevyriausybinės organizacijos teikdamos pagalbą nukentėjusiems nuo prekybos žmonėmis, pasidalindamos savo patirtimi mokymuose ir skleisdamos informaciją visuomenei.

6. Skirtas didelis dėmesys tarptautinio bendradarbiavimo plėtojimui. Bendradarbiaujant su kitomis valstybėmis buvo atliekami prekybos žmonėmis tyrimai, aktyviai dalyvauta planuojant ir vykdant tarptautines kovas su prekyba žmonėmis priemones: parengti Europos Sąjungos politikos ciklo kovos su sunkių formų ir tarptautiniu organizuotu nusikalstamumu, susijusiu su prekyba žmonėmis, strateginiai tikslai 2012 – 2013 m. ir šiuos tikslus 2012 m. įgyvendinsiantis veiksmų planas; pirmininkaujant ESBO 2011 m. gruodžio 7 d. Vilniuje priimta Ministrų Tarybos Deklaracija dėl kovos su visų formų prekyba žmonėmis, organizuoti renginiai šia tema; pateikta paraiška Europos Sąjungos *ISEC* programai dėl Europos Sąjungos Baltijos jūros regiono strategijos, patvirtintos 2009 m., veiksmų plano 15 prioriteto „Mažinti tarpvalstybinio nusikalstamumo mastą ir jo daromą žalą“ 5 priemonės „Imtis prekybos žmonėmis prevencijos priemonių“ įgyvendinimo ir kt.

Siūlymai

Atsižvelgiant į 2011 m. vykdytų Programos priemonių rezultatus ir atsakingų institucijų ir organizacijų pateiktą nuomonę, tikslinga 2012 m.:

1. Skirti papildomą finansavimą Programoms priemonėms, nes atsakingos institucijos ir organizacijos padengti šių priemonių išlaidų iš savo biudžeto neturi galimybių.

2. Sukurti koordinacinę kovos su prekyba žmonėmis grupę, kuri padėtų užtikrinti visų Lietuvos institucijų ir organizacijų vykdomų kovos su prekyba žmonėmis priemonių veiksmingumą, efektyvumą, turimų resursų ekonomišką panaudojimą ir pan.

3. Koncentruoti pastangas ties šiomis sritimis: visuomenės, ypač rizikos grupių, švietimas, prekybos žmonėmis nusikaltimų atskleidimas ir ištyrimas, pagalba nukentėjusiems nuo prekybos žmonėmis, specialistų kvalifikacijos tobulinimas ir tarptautinio bendradarbiavimo plėtojimas.

4. Peržiūrėti duomenų apie prekybą žmonėmis surinkimo ir apdorojimo sistemą.

PRIDEDAMA. Kokybės ir kiekybės vertinimo kriterijų lentelės, 7 lapai.